
TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ SÜRECİNDE CHP GELENEĞİNE DAİR BİR KAÇ NOT

Mutlu SESLİ *Süleyman Demirel Üniversitesi
Şehmus DEMİR **Süleyman Demirel Üniversitesi

Her toplumun kendine özgü bir siyasi kültürü vardır. Siyasi kültürü besleyen dil, din, coğrafya gibi birçok neden/ parametre bulunmaktadır. Yazımızda siyasi kültür bağlamında Osmanlıdan başlayıp devlet ile toplum arasındaki gerilimli ilişkileri ele alıp CHP'nin dayandığı klikleri ortaya koymaya çalışacağız.

Siyasi kültür en çok kendisini devlet aygıtında gösterir. Başka bir ifadeyle devlet denilen organizasyonun şekillenışı ve siyasal iktidar ilişkileri siyasal kültürün ana bağlamını oluşturmaktadır. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal/ ekonomik/ kültürel ve sosyal mirasçısı olduğu Osmanlı'da devlet ile toplum arasında var olan gerilim daha ilk günlerde kendini göstermiş, Osmanlı sarayı kendisini toplumdaki uzak tutmak için kendisini dıştan bir zırh ile çevirmiştir. Osmanlı'da devlet sisteminin dışardan gelen/ gelecek müdahalelere karşı bir "zırh"la donatılmıştır. Devlet bunun tedbirlerini çoktan almıştı. İktidarı kullananların gözünde devletin bekası için saray toplumdaki uzak tutulmalıdır. Bunun için özellikle Balkanlardaki Hıristiyan halkalarından küçük yaşta çocukların alınarak devşirme yoluna gidilmiştir. Devşirilen bu eğitilmiş kadrolar bürokrasiyi önemli ölçüde belirlemiştir.. "İsyan bölgesi" olarak tabir edilen saray dışı imparatorluk unsurlarının devlet yönetimine/

---

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bil. Ens. Doktora Öğrencisi.

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bil. Ens. Doktora Öğrencisi.

bürokrasiye girmelerinin önu bu şekilde kesilmiştir. Cangızbay'a göre bürokrasi meşruiyet kaynağını tamamen devletin kendisinden almaktadır². Öte yandan toplumla saray arasında "doğal" bir hiyerarşi oluşturulmuştur.

Cangızbay'ın bu durum karşısında şu açıklamaları çok manidardır.

... Türk devlet geleneği" dedikleri ve de aslında Türk değil Osmanlı denmesi gereken ve kökleri Bizans ve Roma'ya kadar uzanan... geleneğe hakim rengini veren, "devşirmelik" müessesesi olup, 'devşirme'de tam tamına vatan diye devleti bilen, aslında devlet derken de beslendiği kapıdan başka bir şeyi kastediyor olmayan ve sosyo-kültürel açıdan sun'î ilhak ürünü bir insan türüdür ve devşirmelik mesleğinin tek bir evrensel kuralı varsa, o da kendisinininkini değil de hep başkalarının yurdunu o başkalarından daha çok sevmektir...³

"Devşirme" müessesesiyle devlete atfedilen temel işlev, İttihat Terakki ile "çağdaş" bir kurguya oturtulmuş ve bu yaklaşımın temellerinin korunması, bu kurgunun oluşumu sürecinde yapılan müdahalelerle garanti altına alınmıştır. İttihatçılıkta, bu bağlamdaki temel yaklaşımı "gizlilik ögesi" oluşturur. Ve devlet olgusunun tanımından, devletle ilgili aklımıza gelen her şey bu gizlilik unsuru tarafından belirlenir. Bu bağlamda, İttihat ve Terakki 1908'de iktidara geldiğinde kendi örgütlenme yapısındaki merkezi umumi adı verilen gizli örgütlenmeyi açığa çıkarmayı tercih etmemiş, fakat bu "merkez", belirlediği kişiler ya da hükümetlerle devleti yönetmeyi tercih ederek kendisini korumuş, bu korunma dürtüsü öylesine ilginç bir biçim almış ki, "devletin korunması" unsuru ile birebir örtüşmüştür⁴.

İttihat Terakki (İT) ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamında doğrudan ya da dolaylı etkileri olan bir siyasal akım olarak ele alınabilir. Kökenine indiğimizde 1860'lı yıllara "Yeni Osmanlılar"a kadar dayandırabiliriz. Daha sonra bu akım kendini Jön Türklerde, Cumhuriyet döneminde ise Kemalizm olarak adlandırdığımız resmi ideolojide kendini göstermektedir. Özellikle CHP'nin ünlü altı ilkesi İT'nin düşünce sistemi ve eylem pratiğinde bulunmaktadır⁵.

İT'nin siyasal modeli tek parti yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım kendini CHP döneminde Tahrir-i Sükun kanununun kabul

² Kadir CANGIZBAY, (2000), *Hiç kimsenin Cumhuriyeti*, Ütopya Yayınları, 1. Basım, Ankara.

³ CANGIZBAY, K. (2000), A.g.e., s. 27.

⁴ Fikret BAŞKAYA, "Devletin Korunması ve Muvazaa Partiler", <http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/18811/devletin-korunmasi-ve-muvazaa-partiler>, 21/01/2009

⁵ Tefvik ÇAVDAR (1994), *İttihat Ve Terakki, İletişim Yayınları*, 2. Baskı, İstanbul, s. 7.

edilişiyile hızlanmışır. Bu tek parti yaklaşımında devlet, ekonomik yapılanmadan kültürel yapılanmaya kadar toplumun tüm sınıf ve katmanları üzerinde şekilderici/belirleyici egemen bir yapıdadır⁶.

İT'de demokrasi ve özgürlük kavramları mesafeli durulması gereken kavramlardır. Özgürlük hiçbir zaman güvence altına alınması gereken temel haklar olarak görülmemiş, Ziya Gökalp'ın dönemin hakim anlayışını karikatürize eden "hak yok vazife vardır" düstürü ile devlet yönetilmeye çalışılmışır. Kısaca, İT'nin düşünsel yapısında birey değil devlet her zaman ön plana çıkartılmışır. İT bireyi ve toplumu siyasal iktidarın aracı kılan, devleti mutlak, sınırsız ve bir bütün olarak tanımlayan ve onu sınırlayan özgürlük-demokrasi gibi kavramları reddeden görüşleri ile Makyavelist bir görüşe sahip oldukları söylenebilir. Onlar için tek özne vardır o da Devlettir.

Osmanlı İmparatorluğunun Cumhuriyete bıraktığı işte bu devlet mirası, çağının bütün imkânlarını seferber ederek oluşturduğu "merkezi devlet"tir. Bu merkezi yapıyı, potansiyel rakiplere karşı tavizsiz ve acımasız şekilde korumak, iktidarın en önemli önceliği olmuştur. Merkezi yapıyı korumak için toplum topyekun kontrol altında tutulmaya çalışılmakta ve iş gören tüm kurumlar devlete eklemlemeye çalışılmışır. İşte, CHP geleneği, bu "merkezi devlet" içinde toplanmış elitlerin kontrolünde gelişmiştir. Merkezi devlet anlayışında toplanmış bir örgütsel iktidar üzerinde halkın adından dahi söz edilemezdi. Halk sadece yönetilir, halkın yönetimde söz hakkı olması demek çıkar çatışmalarına göre şekillenecek iktidar anlamına gelmektedir. Öyleyse "demokrasi" devlet gelenekleri ile bağdaşmayan "zararlı" bir unsurdur⁷. Bu anlayışta Devlet iktidarı için öngörülen anayasal güvenceler bireyi hizaya getirmek için kullanılan bir enstrümandır sadece. Bu anlamda CHP'nin despotik, merkeze birey yerine devleti koyan yaklaşımı İT'den miras kalmıştır. Ekonomiden kültüre kadar devlet düzenleyici rol üstlenmiştir⁸.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), tek parti dönemi boyunca elinde tuttuğu iktidarı çeşitli toplumsal kesimlere dayandırmıştır. Turan Güneş bu konuda şu değerlendirmeyi yapmaktadır.

CHP'ye dönüşen Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ana unsurunu eşraf teşkil ediyordu. Cumhuriyetin çağdaşlaşma politikasına en yakın sınıf da bu idi. Aynı yatkinlık, aydın-bürokratlar için de söz konusudur. Hatta daha doğrusu, topluma getirilmek istenen yeni sosyal hayat ve

⁶ ÇAVDAR, T. (1994), A.g.e., s. 8.

⁷ Mümtaz'er TÜRKÖNE, Demokrasi, "Siyaset" Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara, s. 213-214.

⁸ ÇAVDAR, T. (1994), *İttihat Ve Terakki, İletişim Yayınları*, 2. Baskı, İstanbul, s. 8.

yeni kıymet hükümleri, aydın-bürokratların görüşleri olmuştur. Cumhuriyet yönetimi, eşrafın yardımıyla aydın-bürokratların yönetimi olmuştur. Bu yönetimde toplumun diğer sınıfları, halk yoktu. 1946'dan itibaren, genel oyla birlikte, Türkiye'de sosyal güçlerin dengesi değişmiştir⁹.

Tuncay'a göre CHP'nin 1923-1945 arası dönemdeki tek parti yönetimi diktatörlüğe yakın bir içeriğe sahiptir. Nitekim ona göre bu yapının devrimciliği de tartışma konusudur. Kimi yazarlar bu konuda CHP'nin değiştirici olmaktan çok, gelenekçi olduğuna vurgu yapmaktadır. M. Duverger bu konuda, CHP'nin gerek yapısı gerekse felsefesi bakımından totaliter değil (demokratik), çağdaşlaşmayı engelleyen başlıca engele (yani islama) karşı, batılılaşmayı gerçekleştirmeye çalışan "özünde pragmatist" bir tek parti olduğu kanısındadır. Kemalist rejimin faşist olmamaklar birlikte, demokratik olmadığını da belirtmektedir¹⁰.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucu kadrolarının başat ideolojisi olan Kemalizmin hayat verdiği CHP, kuşkusuz üzerinde hayat bulduğu bu formasyondan olabildiğince etkilenmiştir/ etkilenecektir. Kemalist asker ağırlıklı elitlerin Türkiye ile ilgili paternalistik bakış açısı ile Sol ideoloji ile olan paydaşlığının ise bu paternalist/jakoben/ tepeden inmece modernleşme mantığı çerçevesinde ve çok dar bir koridordan müteşekkil olduğunu söylemek zor olmayacaktır.

CHP, saltanatın kaldırılmasından bir ay sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adıyla Mustafa Kemal tarafından kuruldu. Başkaya'nın ironik ifadesiyle; "adında her ne kadar halk kavramı geçse de, kuruluşundan halkın haberi olmadı"¹¹. Her siyasal parti belli ihtiyaçların ürünü olarak ortaya çıkar ve bu ihtiyacın dayanağı olan bir sosyal tabanın ideolojisini taşımaktadır. Temsil ettiği sosyal tabanın özeliğine göre de kitle ya da kadro partisi görünümünü alır¹². İşte CHP, bu ülkenin resmi ideolojisi olan Kemalizm'in siyasal uzantısı ve yürütücüsüdür.

⁹ Turan GÜNEŞ, (1983), *Araba Devrilmeden Önce*, Kaynak Yay., İstanbul, ss. 112-113. (aktaran; Hakkı UYAR, *Tek Parti İktidarının Toplumsal Kökenleri*, Toplumsal tarih dergisi, İstanbul, <<http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/14636/tek-parti-iktidarinin-toplumsal-kokenleri>>, 02/04/2008.

¹⁰ Mete TUNÇAY (1992), *T.C.'nde Tek parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, 3. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, s. 24-25.

¹¹ Fikret BAŞKAYA, "Chp: Bir Devlet Partisinin Anatomisi", <http://www.metu.edu.tr/~ulubay/chp.html>, 20/08/2008.

¹² Ercan GEÇGİN, "Cemaatleşen Siyaset Ve Chp'nin Geleneği", http://www.birgun.net/forum_index.php?news_code=1106082075&year=2005&month=01&day=18, 21/01/2009.

CHP'nin kurulmasından önceki duruma bakıldığında Meclisin başat olarak iki gruba ayrıldığı görülmektedir. Birinci Grup Mustafa Kemal etrafında toplanmış ve daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası olarak siyasal bir organizasyona dönüşecek olan gruptur. İkinci Gruptakiler ise muhalefeti oluşturan kesimlerden oluşmaktadır. Bu anlamda CHP ve geleneğinin içinde yeşerdiği ortamı daha yakından tanımak önem taşımaktadır.

"Birinci Meclis'te Muhalefet" isimli çalışmasıyla dönemin ve nihayet yazımızın konusu olan CHP'nin ve geleneğinin olduğu Meclisi incelediği çalışmasında Demirel¹³, resmi görüşün meseleye eklediği sosyal boyutun, yani sınıf eksenli açıklamaların istatistiklere göre ve meclis tartışmalarının temel yoğunlaşma noktalarına bakıldığında tutmadığını ifade etmektedir. Bu yorumlar muhtemelen birinci grup ve ikinci grubu tanımlarken kullanılan "ilerici-gerici", "askeri bürokrasi-halk kutupları" çevresinde meydana gelen paradigmayı teyit ettirme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Hâlbuki istatistikler bir yana o vakitler böyle bir ayırımın oluşması için gerekli olan sosyal havuz da gerekli mahiyeti arz etmemektedir. Memur, profesyonel ve çiftçi-tüccar mebuslar iki gruba yaklaşık aynı oranlarda dağılmışlardır. Din adamı oranı birinci grup'ta daha yüksektir. Asker oranı ise ikinci grup'ta daha yüksektir.

Yukarıdaki tespitler göz önüne alındığında bir düzeltme yapmak gereklidir. Çünkü gerçekte söz konusu edilen literatürdeki bütünsel ideolojik ayrımlara dayalı ve nihayet bir doktriner ayrımı esas alan sınıf temelli bir ayrışma değildir. Söz konusu durum daha ziyade Kazım Berzeg'in "Kapıkulu geleneği"¹⁴ olarak tarif ettiği ve CHP'den önce İttihat ve Terakki Fırkasında tecelli eden aksiyonerliği ağır basan Anadolu'ya özgü bir gerçekliktir.

Cumhuriyetin kurucu kadrolarının tasarlanan devrimleri/değişimleri gerçekleştirmek için mobilize oldukları siyasal organizasyon olarak CHP hiç bir zaman bilinen anlamda bir siyasî parti olmamıştır. Başkaya'ya göre CHP'nin asıl misyonu, rejimi meşrulaştırmaktır.¹⁵ Bununla birlikte Cumhuriyetin kuruluşu ile modernleşmenin ve ona bağlı dönüşümlerin "sin qua non"¹⁶ aracı olarak görülen CHP'nin 1950 sonrasında artık öneminin azaldığı kimi yazarlar tarafından ifade edilmiştir¹⁷. Sonuçta

¹³ Ahmet DEMİREL, *Birinci Meclis'te Muhalefet*, 4.Baskı, 2007, İletişim Yayınları, İstanbul.

¹⁴ Kazım BERZEG, *Liberalizm Demokrasi Kapıkulu Geleneği*, Liberte Yayınları, 2000, Ankara.

¹⁵ BAŞKAYA, F "Chp: Bir Devlet Partisinin Anatomisi".

¹⁶ "olmazsa olmaz" anlamına gelen İspanyolca bir deyim.

¹⁷ Tolga ERSOY, *Muvazaa Partileri*, Özgür Üniversite Kitaplığı no:30, 2000.

CHP'nin temsili demokrasinin ve liberal siyasal kurumların gelişmesi yerine bunların önünün bürokratik yapılarca kesilmesi için özellikle tasarlanmış/ koşulmuş bir geleneğe tekabül ettiği sıklıkla tartışılmıştır¹⁸.

CHP'nin kimliğinin ve misyonunun daha iyi anlaşılması, özellikle Türkiye'de görünen siyasi partilerin dışında devlet aygıtının/mekanizmasının *raison d'etat*¹⁹ bağlamında konumlanmış belirgin bir özelliğinin göz önüne alınmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda örneğin Başkaya'ya göre "asıl devlet partisi" olarak tanımlanabilecek bir gerçeklik söz konusudur²⁰. CHP'nin tek parti olarak var olduğu dönemde parti-hükümet- devlet tek ve özdeşleşmiştir, diğer bir ifadeyle bunlar iç içe geçmişti. Ortaya çıkan yapının ne kadarının parti, ne kadarının hükümet, ne kadarının devlet belli değildir. Bu durum CHP'nin gelenek olarak bürokratik bir bağlamda değerlendirilmesini çoğunlukla haklı çıkarmaktadır. Nitekim kimi yazarlar CHP'yi "Bürokrasinin Partisi" olarak da tanımlamaktadırlar²¹. Bu durum Türkiye'de siyasi sistemin ve yönetim sistematığının oluşmasında, aynı şekilde, sistemin yapısının ve rejimin niteliğinin anlaşılması bakımından ve olup bitenleri bilince çıkarmada büyük öneme sahiptir.

Devletin işlevini, Türkiye'de siyaseti açıklama amaçlı geliştirilen ve siyasi tarihi "merkez" ile "çevre" (Şerif Mardin); "devletçi-seçkinci" ile gelenekçi-liberaler" (Emre Kongar) ve "Batıcı-laikler" ile "Doğucu-İslamcılar" (İdris Küçükömer), arasındaki mücadele perspektifinde açıklayan yaklaşımlara bakıldığında²², CHP geliştirilen ve bağlamı içerisinde çoğunlukla tutarlılık gösteren bu perspektiflerde önemli ölçüde birinciler tarafında görülebilecek bir aktör olagelmıştır.

¹⁸ Bu konuda yapılmış ayrıntılı çalışmalar için bkz. Fikret BAŞKAYA, *Paradigmanın İflası / Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş*, Özgür Üniversite Yayınları, 2008, Ankara.; Ragıp ZARAKOLU, Tolga ERSOY, İsmail BEŞİKÇİ vd., *Resmi Tarih Tartışmaları 3 / İttihatçılıktan Kemalizm'e*, Özgür Üniversite Yayınları, 2008, Ankara.; Fikret BAŞKAYA, *Yediyüz Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata*, Ütopya Kitabevi.

¹⁹ "Hikmet-i hükümet" olarak da adlandırılabilir kavram devleti kendinde varlık/entite olarak algılamının karşılığı konumlandırır. Erdoğan'a göre; hikmet-i hükümet bir siyasi felsefenin sembolik adıdır ve devlet merkezli bir siyasi felsefedir. Bu felsefe devleti bizatihi bir amaç ve "kendinde varlık" olarak görür. Buna göre, iktidar ahlak, adalet ve hukuktan bağımsız olup, bunlardan önce gelir. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Mustafa ERDOĞAN, "Hikmeti Hükümet", *Doğu Batı Dergisi*, Yıl: 4, sayı: 13, 2000-2001.

²⁰ BAŞKAYA, F. "Chp: Bir Devlet Partisinin Anatomisi".

²¹ Yalnız TUTELOĞLU, "CHP nasıl kurtulur?", http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6392, 15/10/2008.

²² B. Berat ÖZİPEK, *Devlet, "Siyaset"*, (Ed: Mümtaz'er TÜRKÖNE), Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara, s. 95.

Yukarda bahsedilen gelenekle beslenen CHP'nin kendine atfettiği sosyal demokrat kimliğinin/etiketinin bu gelenekle bağdaştığı şüphelidir. Şöyle ki; CHP kendini resmi yayınlarında "Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihiyle özdeş" olarak tanımlıyor ve "Cumhuriyeti kurdu, saltanatı kaldırdı, hilafete son verdi, temel hak ve özgürlükleri geliştirme mücadelesi verdi. 1970'li yıllarda ideolojisini "demokratik sol" kavramıyla tanımlayan CHP, önerdiği sosyal reformlarla "düzen değişikliği"ni hedefledi. Bu süreçte CHP, "devlet partisinden" "halkın partisine", düzen partisinden" "değişimin partisine" dönüştü. Sosyalist enternasyonale katılan CHP, tarihsel geleneğini ve temellerini temsil eden ilkelerin yanı sıra sosyal demokrasinin evrensel ilkelerini de benimsedi. Bu temel ilkelerin ışığında "özgürlük, eşitlik, dayanışma, emeğin üstünlüğü, gelişmenin bütünlüğü ve etkinliği ile demokratikleşme" ilkeleri CHP programında yer aldı²³" ifadeleriyle anlatılmaktadır.

Sosyal demokrat kimliğin temasından biri olan sol unsurlar ise; CHP'de sadece dünyada sol rüzgârların etkin bir şekilde estiği 1970'li yıllarda Bülent Ecevit'in "demokratik sol" açılımıyla kendini hissettirmiştir. Ecevit, halkçı ve anti-militarist sözleri ve sivil demokratik yaklaşımları ile partiye bir nebze olsun sol ideolojinin unsurlarını katmaya çalışmıştır. Ancak her şeye rağmen devletçi/ seçkinci yapısı hiçbir zaman değişmemiştir. CHP zaten tek parti yönetiminde devletin asıl/ tek partisi olmuştur. Parti-devlet bütünleşmesini sağlayan CHP, merkezîyetçi, devletçi, elitist, otoriter bir yapıya sahiptir. 1980 sonrası dönemde de tek parti dönemindeki çizgiye geri dönüş olarak okunabilecek eğilimleri oldukça belirgindir. Günümüzde de evrensel solun temel parametre ve görüngülerini taşıdığını söylemek oldukça zor görünmektedir. Özellikle son Cumhurbaşkanlığı seçiminde statükocu, sağcı, devlet ideolojisi ile bütünleştiğini göstermekten çekinmemiştir. CHP, Temel hak ve hürriyetlere söylem düzeyinde, başka deyişle sadece parti programında yer veren bir izlenim vermektedir. Örneğin din ve vicdan özgürlüğü konusunda oldukça "muhafazakâr" ve sağ/ devletçi/ laisist²⁴ bir çizgi benimseyen CHP, "laiklik" kavramının evrensel kabul görmüş içeriğinden oldukça uzakta durmaktadır.

²³ CHP Parti Tarihi (1994), http://www.chp.org.tr/index.php?module=content&page_id=144 , 21/08/2008.

Not: CHP Programı 21 Aralık 14. olağanüstü kurultayında değiştirilmiştir.

²⁴ Laisizmi, laikliğin bir barış ilkesi olmaktan çok kurumsal ideolojik bağ olarak okumanın ifadesi olarak görmek mümkündür.

Hal böyle iken CHP, Sol değerlerle özdeş olan Sosyalist Enternasyonal²⁵'e Bülent Ecevit'in Genel Başkan olduğu 27 Kasım 1976'da katılım kararı aldı. Aynı yıl üye oldu. Deniz Baykal ise, 2005'te Sosyalist Enternasyonal²⁶ Genel Başkan Yardımcılığı görevini üstlendi²⁷.

Bu organizasyonda "sol"culuk tüm üyelerin üzerinde konsensüs sağladığı en önemli unsurdur. Sol'da eşitlik, adalet, özgürlük, kardeşlik, bağımsızlık isteği hem birer değer hem de bu sol ideolojilerin önde gelen ilkeleridir²⁸. Teorik olarak "sol"u sol yapan unsur insani değerlere verdiği önemde saklıdır. Sol ideolojiyi benimsemiş bir parti bu değerleri teorileştirir, partinin politikası haline getirir.

"Sol", genel statükoyla çelişir, ona karşıdır. Statükonun genel paradigmasını kabul etmez. Her durumda, mevcut durumu sorgulayan fikirler, teoriler, pratikler ortaya atar ve hep yeni bir durum talep eder. Bunu yap(a)masa da en azından, "reform", "değişiklik" ve "değişim" istem ve sloganlarıyla hareket eder. "Sol"da "ilericilik", "devrimcilik", hatta "yıkıcılık" vardır. Sadece iktisadi ve siyasi planda değil, estetik kıstaslardan film senaryosuna; veya giyim tarzından edebi üslûba kadar uzanan geniş bir skalada isyankarlıkla ve mutlaka da, "anti-konformizm" denilen türden bir "kural ötesini aşmak" iradesini yansıtır²⁹. Aynı unsurlar kendilerini sosyal demokrat olarak ilan eden kişi, parti, kurum veya kuruluşlarında vazgeçilmez öğeleridir. Sosyalist Enternasyonal de içindeki sol/sosyal demokrat unsurlar nedeniyle bu çizgilere yakın bir konumdadır. Peki ya CHP?

²⁵ Tarihçesi Birinci ve İkinci Enternasyonal'e dayanıyor. Birinci Enternasyonal, çeşitli uluslardan sosyalist ve anarşist düşünürlerle, sol akımların bir araya gelmesiyle 1861'den 1876'ya kadar sürdü. İkinci Enternasyonal ise 1889'da Paris'te toplandı. Amaçları dünyada barışın, adaletli ekonomik düzenin ve tüm ülkelerde sosyal demokrat değerlerin hâkim olmasını sağlamaktı. İkinci Dünya Savaşı ile bu örgütlenme de dağıldı. 1951'de sosyalist ve demokrat partilerin bir araya gelmesiyle tekrar oluşturuldu. Kuruluş kongresine, altısı Avrupa dışından olmak üzere 800 bin kadar üyeyi temsil eden 34 parti katıldı. Bu organizasyona Sosyalist ve sosyal demokrat politikaları savunan partiler üye olabiliyor. Sovyet türü komünist sisteme karşı çıkıyor. Her üye partinin bir oyu bulunuyor. Kararlar oy birliği ile alınıyor. (Cemal SUBAŞI, "10 soruda Sosyalist Enternasyonal", <<http://www.tempoergisi.com.tr/dunya/16043/>>, 22/08/2008)

²⁶ Halen 90 farklı ülkeden 107 adet "sosyal demokrat- demokratik sol" partinin tam üye olduğu, Sosyalist Enternasyonel'e ilk defa 1976 yılında asıl üye olan CHP, 12 Eylül 1980 yasaklar döneminde kapatıldıktan sonra, 1992 sonunda yeniden üyelik hakkını elde etti. http://www.chp.org.tr/index.php?module=bulletins&page=show_bulletins_contents&content_id=47&sid=4230bb416c898877b60ba5f0dab17f8f, 22/08/2008

²⁷ Cemal SUBAŞI, "10 soruda Sosyalist Enternasyonal".

²⁸ H. Bahadır TÜRK, (2006), İdeoloji, "Siyaset" Ed: Mümtaz'er TÜRKÖNE, Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara, s. 136.

²⁹ Hadi ULUENGİN, "CHP sol mu?", Hürriyet, 2 Ağustos 2007, <<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/7008891.asp?yazarid=22&gid=61&a=408741>>, 21/08/2008.

CHP parti programlarında yazdığı eşitlik, özgürlük, adalet vs. gibi ilkelere rağmen aslında çoğu kez içe kapanmacı, değişim yerine statükocu, militarist bir parti görünümü arz etmektedir. Askeri ve sivil bürokrasinin parlamentoda önemli ölçüde temsilini sağlayan ve bu kesimin çıkarlarını korumaya çalışan resmi devlet ideolojisinin temsilcisi görünümü vermektedir. Sosyal demokratinin asli değil tali bir etiket görünümü verdiği CHP devlet milliyetçiliğinin, sağ devletçi muhafazakârlığın önemli bir savunucusu olarak addedilebilir. Uygulamada devleti merkeze koyan anlayışla bireyciliği reddeden görüşe sahiptir.

CHP, bu özelliklerinden dolayı aslında hiçbir zaman gerçek bir sosyal demokrat/solcu parti ol(a)madı denilebilir. Halka en yakın olduğu, halkçı bir çizgi izlediği zaman dahi sosyal demokrat sayılması zordur³⁰. Zaten dünyadaki "sol" akımlarla fikrî akrabalığı bulunan ülkemiz solcularının "sol" saymadığı bir partidir³¹. CHP bu tanımlamalar ışığında ne "sol", ne "sosyal demokrat" ne de "sivil" bir zemine oturmaktadır. Resmi devlet ideolojisi ile bütünleşmiş, Kemalizm'i sol değerler/ ritüeller üzerinden tanımlamaya çalışan bir anlayışa sahip, geçmişinde darbe ve muhtıraları, sivil siyaset alanına tercih etmiş, kimileyin ırkçı, Kürt ve azınlık düşmanlığı, faşizan laiklik savunuculuğu yapan İttihat Terakki geleneğinin günümüzdeki versiyonu izlenimi sunmaktadır.

Son tahlilde bu tür özellikler sahip CHP'nin bu organizasyonda işi nedir diye sorulabilir? Zaten organizasyonun Atina'da yapılan son toplantısına Başkan düzeyinde katıl(a)madı. Çünkü; CHP'nin sol/sosyal demokrat parti olmadığı ileri sürülerek enternasyondan çıkarılmasını savunanlar seslerini yükseltmektedir. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, bu nedenle Atina'ya gitmeme kararı almıştır.

KAYNAKÇA

BAŞKAYA, F. "Devletin Korunması ve Muvazaa Partiler",

<<http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/18811/devletin-korunmasi-ve-muvazaa-partiler>>, 21/01/2009

BAŞKAYA, F. (2008), *Paradigmanın İflası / Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş*, Özgür Üniversite Yayınları, Ankara.

BAŞKAYA, F. (1999), *Yediyüz Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata, Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi*, Ütopya Kitabevi.

³⁰ Oral ÇALIŞLAR, "CHP ve Sosyalist Enternasyonal", Radikal, 1 Temmuz 2008, <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=YazarYazisi&ArticleID=886125&Yazar=ORAL%20ÇALIŞLAR&Date=01.07.2008&CategoryID=98>, 21/08/2008.

³¹ Fehmi KORU, "CHP ve Sol Çizgi", Yeni Şafak, 01 Mayıs 2007, <<http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=4976&y=FehmiKoru>>, 21/08/2008.

- BAŞKAYA, F. "CHP: Bir Devlet Partisinin Anatomisi",
<<http://www.metu.edu.tr/~ulubay/chp.html>>, 20/08/2008.
- BERZEG, K. (2000), *Liberalizm Demokrasi Kapıkulu Geleneği*, Liberte Yayınları, Ankara.
- ÇALIŞLAR, O., "CHP ve Sosyalist Enternasyonal", Radikal, 1 Temmuz 2008,
<<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx? aType =YazarYazisi&ArticleID=886125&Yazar=ORAL%20ÇALIŞLAR&Date =01.07.2008&CategoryID=98>>, 21/08/2008.
- ÇANDAR, C. "22 Temmuz'un şimdiden belli sonuçlarından biri..."
<http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx? HBR_KOD =72815& ForArsiv=1>, 11.07.2007,
- CANGIZBAY, K. (2000), *Hiç kimsenin Cumhuriyeti*, Ütopya Yayınları, 1. Basım, Ankara,
- ÇAVDAR, T. (1994), *İttihat Ve Terakki*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
.CHP Parti Tarihi (1994), <http://www.chp.org.tr/index.php?module=content&page_id=144>, 21/08/2008.
- DEMİREL, A. (2007), *Birinci Meclis'te Muhalefet*, 4.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, M. "Hikmeti Hükümet", *Doğu Batı Dergisi*, Yıl: 4, sayı: 13, 2000-2001.
- ERSOY, T. (2000), *Muvazaa Partileri*, Özgür Üniversite Kitaplığı no: 30.
- GEÇGİN, E. "Cemaatleşen Siyaset Ve Chp'nin Geleneği",
<http://www.birgun.net/forum_index.php?news_code=1106082075&year=2005&month=01&day=18>, 21/01/2009.
- GÜNEŞ, T. (1983), *Araba Devrilmeden Önce*, Kaynak Yay., İstanbul.
- KORU, F., "CHP ve sol çizgi", Yeni Şafak, 01 Mayıs 2007,
<<http://yenisafak.com.tr/Yazarlar/?i=4976&y=FehmiKoru>>, 21/08/2008.
- ÖZİPEK, B. B. (2006), "Devlet", *Siyaset*, (Ed: Mümtaz'er TÜRKÖNE), Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara.
- SUBAŞI, C. "10 soruda Sosyalist Enternasyonal",
<<http://www.tempodergisi.com.tr/dunya/16043/>>, 22/08/2008)
- TUNÇAY, M. (1992), *T.C.'nde Tek parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, 3. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TÜRK, B. H. (2006), İdeoloji, "Siyaset" Ed: Mümtaz'er TÜRKÖNE, Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara.
- TÜRKÖNE, T. (2006), 'Demokrasi', "Siyaset" Lotus Yayınları, 4. Baskı, Ankara. TÜTELOĞLU, Y. "CHP nasıl kurtulur?",

<http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6392>, 15/10/2008.

ULUENGİN, H. "CHP sol mu?", Hürriyet, 2 Ağustos 2007, <

<<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/7008891.asp?yazarid=22&gid=61&a=408741>>, 21/08/2008.

UYAR, H. Tek Parti İktidarının Toplumsal Kökenleri, Toplumsal tarih dergisi, İstanbul, <<http://www.bianet.org/bianet/kategori/siyaset/14636/tek-parti-iktidarinin-toplumsal-kokenleri>>, 02/04/2008.

ZARAKOLU, R., ERSOY, T., BEŞİKÇİ, İ. (2008), vd., *Resmi Tarih Tartışmaları 3/ İttihatçılıktan Kemalizm'e*, Özgür Üniversite Yayınları, Ankara.